

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** Pottiiales, **Familj:** Pottiaceae, **Släkte:** *Didymodon* (lansmossor), **Art:** *Didymodon vinealis* - murlansmossa (Brid.) R.H.Zander **Synonymer:** *Barbula trifaria* (Hedw.) Mitt., *Barbula vinealis* Brid.

Kännetecken

Arten bildar upp till 2 cm höga, relativt täta, gulbruna till brungröna, i nedre delen rödbruna tuvor. Bladen är 2-4 gånger så långa som breda och från en äggrund bas jämnt avsmalnande i en lång spets. Bladkanterna är tillbakaböjda nästan ända fram till bladspetsen. I bladspetsen är kanterna ofta två celler tjocka. Nerven är 40-80 µm bred och upphör i bladspetsen eller löper kort ut. Cellerna på nervens översida är runda. Bladcellerna i bladets övre del är 6-11 µm breda, rundat kvadratiska eller sexkantiga med förtjockade väggar och hörn, samt tätt papillösa. Papillerna är små och finns flera i varje cell. Cellerna i bladbasen är rektangulära och tjockväggiga. Arten är skildkönad och kapslar är sällsynta. Kapseln är upprätt, cylindrisk och fästad på ett ca 1 cm långt, rödaktigt kapselskaft. Peristomet har en ca 0,5 mm hög och ungefär ett varv spiralvriden tandkrans. Sporerna är ca 10 µm i diameter. Specialiserad vegetativ förökning är inte känd, åtminstone inte i Norden.

Murlansmossa kan likna orange lansmossa *Didymodon insulanus*, men den senare växer fuktigare och den har skott där översta bladen är tydligt längre än övriga. Murlansmossa förväxlas ibland även med spetslansmossa *D. acutus*, men den senare saknar papiller på bladcellerna - en skillnad som bäst syns på de unga bladen.

Utbredning och status

Arten är sydlig och funnen endast i de sydligaste landskapen. Den är sällsynt både i Sverige och Danmark. Den finns också på Island och Färöarna. Arten har en vid, men ojämn utbredning i övriga Europa och är vanligast i sydvästra Medelhavsom-rådet. Totalutbredningen omfattar även Nordafrika, Turkiet, Himalaya, Kina, Australien och delar av Nordamerika.

På tre av fem äldre lokaler med murlansmossa i Skåne kontrollerade 1986 hade underlaget (murar) försvunnit. Merparten av fynden i Sverige är gjorda före 1970-talet, men flera helt nya lokaler har upptäckts i västra Skåne (R. Åkesson, brev 2009). Arten befinner sig i södra Skandinavien på nordgränsen av sitt utbredningsområde och är vanligare längre söderut i Europa. Arten är rödlistad även i flera andra länder i Europa.

Ekologi

Murlansmossa växer ofta torrt och varmt, i Norden i sprickor på murar och exponerade kalkklippor samt på sandig, kalkhaltig mark. I Skåne har den mest hittats på kyrktrappor och murar runt kyrkogårdar. På kontinenten växer den även i torra gräsmarker. Arten växer ofta tillsammans med hårgrimmia *Grimmia pulvinata*, strålblommossa *Schistidium apocarpum* och murtuss *Tortula muralis*. Vid en kontroll av gamla lokaler i Skåne visade det sig att många växtplatser (murar) försvunnit eller restaurerats kraftigt, och arten kunde inte återfinnas.

Hot

Användning av gödsel och bekämpningsmedel liksom luftföroreningar kan utgöra hot mot denna art. Mossor som växer på stengärdesgårdar och murar reduceras i takt med att den typen av miljö försvinner.

Åtgärder

Bättre information om aktuell status behövs. I de fall där mossan är känd från naturreservat bör skötselplanerna anpassas så att arten kan fortleva. Arten bör eftersökas på gamla lokaler, och nya tänkbara platser med lämplig miljö bör undersökas. Vid restaurering måste hänsyn tas till arten.

Övrigt

Utländska namn - FI: Tumpurasammalet, DK: Rødgul Kalktuemos, IS: Klettahnubbi.

Etymologi: *vinealis* = som växer i vingårdar; *vinea* (lat.) = vinberg, vingård; suffixet *-alis* (lat.).

Uttal: [Didýmodon vineáalis]

key facts Soft-tufted Beard-moss. Shoots to 2 cm high, reddish-brown near the base, forming relatively dense, yellowish-brown to brownish-green tufts. Leaves 2-4 times longer than wide, tapering evenly from an ovate base to a long, slender apex. Leaf margin recurved almost to the tip, often bistratose at tip. Capsules rare; erect, cylindrical. Peristome teeth c. 0.5 mm, spirally coiled (c. 360°). Seta c. 1 cm, reddish. Spores c. 10 µm. - Adapted to withstanding drought. In Sweden mainly found in cracks and crevices of church stairs and graveyard walls, but also on exposed limestone cliffs and sandy, calcareous soil.

Litteratur

Hallingbäck, T. 2008. *Didymodon vinealis* murlansmossa s. 104. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Bladmossor. Kompaktmossor - kapmossor : Bryophyta : Anoetangium - Orthodontium. Art databanken, SLU, Uppsala.

Nyholm, E. 1989. *Illustrated flora of Nordic mosses. Fasc. 2*. Nordisk Bryologisk Förening, Köpenhamn och Lund.

Waldheim, S. 1947. Kleinmoosgesellschaften und Bodenverhältnisse in Schonen. *Bot. Not. Suppl.* 1(1).

Werner, O., Jiménez, J.A., Ros, R.M., Cano, M.J. & Guerra, J. 2005. Preliminary Investigation of the Systematics of *Didymodon* (Pottiaceae, Musci) Based on nrITS Sequence Data. *Systematic Botany*, 30(3):461-470

Författare

Nils Cronberg 1992. Rev. Tomas Hallingbäck 2008. Rev. Tomas Hallingbäck 2010, 2016.